

JESU LI NAM POTREBNA
POSEBNA HRVATSKA SLOVA?

Ponekad u svojim tekstovima namijenjenima širim krugovima čitatelja, za primjer dam koju riječ prahrvatsku ili praslavensku i u njima se pojavljuju slova *ě*, *ь*, *ѣ*, *ѡ* – slova koja se pojavljuju u većini takvih riječi. Na žalost, naše su tiskarske prilike takve kakve jesu, i ako drugi priređuju koji takav moj tekst za tisak, onda se počesto moram utjecati nekim prigodnim, privremenim rješenjima – jer npr. u ovim ili onim novinama i časopisima »ne mogu se« pisati i takva slova. Pa onda praslavenske riječi za naše riječi *Hrvat*, *sunce*, *lijek*, *zub*, *meso* budu napisane kao *H7rvat(in)7*, *s7ln6ce*, *lEk7*, *zoNb7*, *meNso* – umjesto *Hьrvat(in)ь* (ili *Xьrvat(in)ь*), *сьlnьce*, *лѣкь*, *зѡбь*, *мѣсо*. Ako se radi o takvim rekonstruiranim riječima, dobro bude napisana samo zvjezdica, kao oznaka za rekonstrukciju – pa će biti npr. **s7ln6ce*, ali eto: velika je teškoća da to bude **сьlnьce*.

To je zapravo sramota: slova koja su potrebna za pisanje stanjâ hrvatskih riječi prije današnjega – hrvatskim priređivačima za tisak (sa svakojakim *art direktorima*, što je valjda nekadašnji *grafički urednik*) zapravo su nepoznata.

Ima mišljenjâ da takvo posebno pisanje tih starih riječi čitatelje ne zanima: da će čitatelj preskočiti takve riječi, da možda ne će ni članka pročitati. Takvih sam mišljenja čuo malo, ali čuo sam ih i od jezikoslovaca. – Znali su mi se počesto obratiti i obični čitatelji, neznanci i očito neznalci (ali ne i neznalice!). I nikada nije bilo takvih "prigovora", dapače, ako se govorilo upravo o takvim člancima u kojima se spominje i podrijetlo riječi, ti su mi čitatelji znali reći da su ti članci zanimljivi.

Dakle: treba li mjerila snižavati, treba

li nam za mjerilo biti neuk čovjek, možda i neznalica? Ili nam mjera mora biti radoznao čovjek, čovjek otvorena duha, čovjek koji teži k znanju?

Prahrvatske i praslavenske riječi s pravim znakovima imao sam u nekim svojim člancima u tjedniku *Arena*, koji čitaju zaista najrazličitiji čitatelji – tada su moji otisci tekstova samo preslikani u časopis, pa kako sam napisao, tako je i objavljeno (1993.–94.). – Prilagodbe sa znamenkama i velikim slovima upotrebljavao sam u *Vjesniku*, u nizanci *Vjesnikov jezični savjetnik* (1994.–96.; bio sam valjda jedini autor kojemu su takve riječi trebale; dođuše, zatrebale bi i drugim autorima, no neki su izbjegli davanje takvih riječi), i upotrebljavao sam ih u *Večernjem listu*, u nizanci *Riječi o riječima* (1998.–2001.).

Nisam jedini autor kojemu ponekad trebaju neka posebna hrvatska slova. Da se točno zapišu hrvatski tekstovi iz XIX. stoljeća, potrebno je slovo *ě*, koje premnogi ljudi znaju samo po nazivu, ali ga ne mogu uvijek vidjeti i tamo gdje mu je mjesto. – Ima još nekih takvih slova. Sjetimo se *f* i *j* te slova s tildom i kvačicom Ljudevita Gaja, a tu su i slova Ante Kuzmanića, Josipa Završnika; pa slova Pavla Rittera Vitezovića i drugih. – Ponekad se ponegdje potrupe pa se ta posebna slova dopišu rukom, no to je rijedak izuzetak, a događa se da čak i u tekstovima hrvatskih jezikoslovaca i filologa koji se bave tekstovima iz XIX. stoljeća ta slova budu zanemarena (a da za to nisu krivi neki polupismeni *art direktori* i slični neznalci) pa na primjer može se krivo zaključiti, zbog pisanja *e* umjesto polaznoga *ě*, da su naši autori bili ekavci.

Gledanje na ta hrvatska slova ponekad je otprilike ovakvo: ah, ta to je prestručno.

Pogledajmo tekstove u običnim dnevnim novinama. U njima ćemo naći mno-

štvo riječi iz različitih struka, pa se nitko ne buni da su to prestručni tekstovi: ni za pravne ni za medicinske savjete, ni za pisanje o automobilima, telefoniji ili računalima – a još se i mirno umeću engleski nazivi, uskostručni i za engleski jezik... I u podnapisima na televizijskim programima može se vidjeti mnoštvo visokostručnih riječi – sjetimo se samo liječničkih serija.

I što zapravo hoću reći?

Ono što u pisanju hrvatskoga jezika i u pisanju o hrvatskom jeziku treba – to treba biti. To se treba moći pisati. Od takvih posebnih slova i znakova pa do duge crte (koju prečesto neznalice zamjenjuju kratkom crticom!) i znaka @ u adresama računalne pošte.

Potrebno nam je ponekad i još ponešto – npr., dobre oznake za naglaske, slovo *ð* (*pð*, *tð*, *kð* itd., za razliku od *pe*, *te*, *ka* itd.), pa posebna slova za dijalekatne zapise itd.

Osnovnih podataka o raznim posebnim slovima i znakovima treba biti i u većim hrvatskim pravopisima.

I kad autor prebrodi sve teškoće i kad bude tiskano kako želi, to mnogi čitatelji ne znaju pročitati ili ne razumiju. I zato hrvatska škola mora hrvatskomu učeniku dati i znanje o posebnim hrvatskim slovima i svijest o njihovoj važnosti, a mora potaknuti i odgovarajuće poštovanje prema raznim slovima i znakovima uopće. Ako prosječno obrazovan čovjek zna za cijelo mnoštvo grčkih slova (iz matematike, fizike, kemije...), ako zna za vrijednost glagoljice (zar ne bi bilo lijepo da znamo i više?), ako zna za ćirilicu (i za hrvatsku i za druge), ako zna za razna posebna slova i znakove što iz raznih struka što iz raznih jezika (mnoga inojezična slova podosta ljudi vidi u slovnim tablicama u računalnim pisaćim programima), ako zna za znakove \$, £, € za dolar, funtu i euro – pa red je da eto zna za hrvatska

slova i slova potrebna hrvatskomu jeziku. Za to zaista nije potreban nikakav naročiti učni napor. Dakle: znajmo i druga hrvatska slova, znajmo i za druga hrvatska i ina potrebna slova.

Jezična kultura to očekuje od onoga komu je stalo do nje.

Alemko Gluhak

KAKO SE ZOVE SLOVO *w*

Već sam podosta puta primijetio da mnogi ljudi ne znaju kako se zove slovo *w*. Za slova *q*, *x* i *y* ljudi znaju da se zovu *kve* (vele i *ku*), *iks* i *ipsilon*. Za slovo *w* čuje se da je *dvostruko ve*, ali ima i ljudi koji ga zovu *däblju* ili *däbljû* (i *däbljû*), po engleskom nazivu za njega, iako ti isti ljudi možda i ne pripadaju onoj skupini koja takoreći sva slova naziva engleskim nazivima, kao što se to uporno čini u reklamama na televiziji i radiju. Tako od *Hrvatskoga telekoma* – što je golemo hrvatsko poduzeće koje si ne zna napisati svoje ime po pravilima hrvatskoga pravopisa (pa se piše kao *Hrvatski Telekom*, kao da je to tek nekakva podružnica poduzeća koje bi se zvalo *Telekom*) – u reklamama čujemo da se kratica *ISDN* “treba” čitati kao *ajsdien*.

Kad nezalci i nezallice dolaze do izražaja, teško ih je ispravljati, jer oni dobronamjerne savjete ne žele vidjeti ni čuti.

Ali što s intelektualcima? Kamo je nestalo znanje ljudi koji su u petom, šestom, sedmom... desetljeću svojega života?

Nedavno se na jednom znanstvenom skupu, jeseni 2000., moglo čuti upravo anegdотно kako se to slovo *w* naziva *däbljuom*. Izrekla su taj naziv dvojica ite-